

KHETAUN (SKUPAJ): s ključnimi koraki do vključenosti romskih otrok v kakovostne predšolske programe

Modul in gradivo usposabljanja

Programi za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja

Pripravil:

2017

Partnerji v projektu:

Uvod

Modul je namenjen izvajalcem usposabljanja Programi za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja. Vključuje teoretična izhodišča in aktivnosti za izvedbo usposabljanja na temo opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja. Vsebina modula je še posebej namenjena strokovnim in drugim delavcem, ki se pri svojem delu srečujejo z romskimi otroki in njihovimi družinami. Temelji na modulu »Empowering Romani Families « (2017), ki je bil oblikovan s strani projektnega partnerja iz Češke – Člověk v tísni.

Teoretična izhodišča

Demografske spremembe ter procesi na trgu dela oblikujejo delo in družinsko življenje Evropejcev ter prinašajo dolgoročne posledice za prihodnost. Politika usklajevanja je ključni odgovor na dolgoročne gospodarske in demografske izzive, zato jo je treba okrepiti, da bo spodbujala rast (Druga evropska raziskava ..., 2010). Pri iskanju ravnovesja med poklicnim in družinskim življenjem ter blaginjo otrok je veliko razprav osredinjenih na vprašanja o varstvu otrok, fleksibilnih oblikah dela in otroških dodatkih. Čeprav je vpliv starševskih kompetenc na otrokov fizični, čustveni in intelektualni razvoj splošno dognan, pa se je podpora starševstvu in izobraževanje zanj šele pred kratkim začela pripoznavati kot socialna naložba, ki prispeva k zmanjšanju starševskih bremen in je staršem v pomoč pri uspešnem obvladovanju poklicnih in družinskih obveznosti (Molinuevo, 2013).

Podpora starševstvu in izobraževanje zanj lahko na primer vključuje seznanjanje staršev s pomenom zdrave prehrane otrok, s strategijami pozitivnega in konstruktivnega reševanja konfliktov v domačem okolju brez telesnega kaznovanja otrok, z načini izboljšanja vedenja in učnih dosežkov otrok v šoli ipd. Vse te cilje lahko dosežemo z opolnomočenjem staršev in s

Partnerji v projektu:

krepitevijo njihovih starševskih kompetenc s svetovanjem, tečaji, kampanjami za ozaveščanje in z učnim gradivom (ibid.: 1).

Na Portugalskem so v okviru nacionalne evalvacije intervencij na ravni podpore starševstvu (Abreu Lima et al., 2010, v ibid.: 3) identificirali naslednje koristi tovrstne podpore za starše: večjo ozaveščenost o zdajšnji vzgojni praksi; večjo sposobnost zaznavanja otrokovih potreb in čustev; zmanjšano uporabo telesnega kaznovanja; povečanje občutka kompetentnosti skupaj z zmanjšanjem stresa in depresije, povezanih s starševstvom.

Donose ukrepov na ravni podpornih programov za starše je analizirala enota za družboslovne raziskave Dartington v Devonu (Investing in Children ..., 2012). Na osnovi rezultatov raziskovalnega projekta Investiranje v otroke je podala nasvete v zvezi s stroški in koristmi konkurenčnih naložbenih možnosti v storitve, namenjene otrokom na petih različnih področjih, vključno s področjem izobraževanja v zgodnjem otroštvu. Prepoznane koristi so razvrščene glede na koristi, ki so jih deležni različni upravičenci, in vključujejo davkoplačevalce (stroški, ki jih prihrani pravosodni sistem zaradi zmanjšane stopnje kriminalitete; povečanje davkov zaradi višjega zaslužka, prihranki pri stroških za zaščito otrok in storitvah socialnih služb), udeležence (povečanje zaslužka zaradi izboljšanja rezultatov izobraževanja) in koristi drugih (gre za koristi potencialnih žrtev kriminala od zaščitnega ukrepa za preprečevanje kriminala).

Evropska fundacija za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer je v okviru raziskave o poklicnem in družinskem življenju nedavno izvedla raziskavo o podpori starševstvu in izobraževanju zanj (Molinuevo, 2013). V študiji, ki se osredinja zlasti na podporne programe za starše s predšolskimi otroki, je bilo ugotovljeno, da nekateri programi v podporo staršem

nagovarjajo specifične potrebe družin in njihovih otrok, medtem ko gre v drugih primerih za obravnavo različnih in večplastnih vprašanj oziroma področij v podporo staršem. Pregled prevladujočih programov v podporo staršem pa kaže, da so programi večinoma osredinjeni na:

- promocijo zdravja;

Partnerji v projektu:

- zgodnje ukrepanje na področju izobraževanja;
- izboljšavo komunikacije med starši in otroki;
- zaščito otrok pred zlorabo in drugimi oblikami telesnega kaznovanja (ibid.: 20).

V raziskavi je poudarjeno, da so nekatere ciljne skupine staršev težje dosegljive, na primer očetje, starši s posebnimi potrebami ipd. Pri tem so še posebej izpostavljene socialno-ekonomsko ogrožene družine oziroma pripadniki etničnih manjšin (kamor so uvrščeni tudi Romi). Razlogi za to so različni in lahko vključujejo pomanjkljivo informiranost glede storitev, ki so na voljo, previsoke stroške ponujenih storitev, fizične omejitve (kot sta oddaljenost lokacije izvajanja programa od ciljne skupine udeležencev in termin izvajanja storitev) ter psihološke omejitve (kot so dvom, sram in stigma). Iz raziskave izhaja tudi opozorilo, da številni starši niso naklonjeni uporabi tovrstnih storitev zaradi bojazni pred tem, da bodo označeni za slabe starše ali ker menijo, da je tovrstna podpora namenjena le določenim ciljnim skupinam oziroma družinam, ki jim grozi socialna izključenost. Eden od načinov, kot izhaja iz raziskave, kako izvajalci teh storitev poskušajo povečati njihovo sprejemanje, je s pristopom izboljšanja veščin, in ne s poučevanjem z vidika pomanjkljivosti, ki običajno meče slabo luč na trenutne starševske veščine. Strokovnjaki in organizacije, ki delajo z družinami in otroki, se zavzemajo za postopni univerzalizem, tj. podporo, ki je vsem na voljo, z več podpore za tiste, ki jo najbolj potrebujejo kot najučinkovitejši način zagotavljanja storitev, ki tudi najmanj stigmatizira (ibid.: 26).

V zvezi z doseganjem posebnih skupin se je, kot je pokazala raziskava (ibid.: 26), v primerjavi s programsko strukturo prihoda, pri čemer gre za to, da starši sami poiščejo storitev, za posebej koristno izkazala programska struktura odhoda, po kateri izvajalci programov družine obiščejo na domu, saj tako lažje dosežemo ranljive družbene skupine, kakršne so na primer romske družine. Raziskava (ibid.: 28) je pokazala, da je treba še veliko storiti za vključitev očetov v programe podpore starševstvu. Ena od strategij za izboljšanje stanja je zagotavljanje storitev, namenjenih samo očetom, kot je na primer skupnost za očete v Estoniji. Ena izmed metod, ki se

Partnerji v projektu:

uporabljajo za povečanje udeležbe očetov v programih podpore starševstvu na Švedskem pa je usposabljanje moških kot programskih inštruktorjev oz. izvajalcev programov. Velja omeniti, da se pri nas vlogi očetov v starševstvu namenja posebna skrb tudi pri pristopih za sodelovanje s starši v okviru Mreže vrtcev in osnovnih šol Korak za korakom.

Raziskava (ibid.: 31) je še pokazala, da sta delovna sila in kvalificiranost izvajalcev tovrstnih storitev zaradi številnih sektorjev in storitev zelo pestri. Ključno vlogo pri izvajanju podpornih programov za starše imajo pedagogi, v izvajanje storitev pa se vključujejo tudi psihologi, odvetniki in družinski mediatorji, socialni delavci, medicinske sestre, zdravniki idr. Veliko dejavnosti izvajajo prostovoljci ali začasno zaposleno osebje. To v številnih primerih pomeni, da so izvajalci manj strokovno usposobljeni in da je fluktuacija kadra velika. Usposobljenost in stalnost izvajalcev pa sta pomembna in z raziskavami dokazana dejavnika kakovosti različnih izobraževalnih procesov (Vonta, 2009b). Z raziskavo (Molinuevo, 2013: 31) je bilo ugotovljeno, da so nekatere države uspešno razvile usposabljanje za podporo starševstvu. V Veliki Britaniji se na primer nacionalni poklicni standardi za delo s starši uporabljajo za opredelitev vrzeli v usposabljanju, določitev kazalnikov uspešnosti ter kot podlaga za ocene in opis del in nalog. Izvajalci podpore starševstvu v Avstriji, ki niso ustrezno kvalificirani, morajo opraviti petstourni program usposabljanja, s poudarkom na izobraževanju za starševstvo.

V zaključku poročila omenjene raziskave (ibid.: 47) je poudarjeno, da revščina dokazano negativno učinkuje na razvoj otrok. Zaradi doživljanja visoke mere stresa in posledično visoke ravni kortizola lahko imajo otroci težave na različnih razvojnih področjih. Če vzpostavijo dober odnos s starši, lahko ublažimo poškodbe, ki jih povzroči visoka raven kortizola ob dolgoročni izpostavljenosti stresu pri razvoju otrok (McDonald, 2012, v ibid.). Zaradi tega je pomembno, da zagotovimo dostopnost storitev na področju izvajanja programov za opolnomočenje staršev, ki podpirajo dobre družinske odnose, še posebej v času, ko je večje število družin izpostavljenih tveganju revščine.

Partnerji v projektu:

DAN 1

Predavanje 1

a) Dobrodošlica, ogrevanje in logistika

Cilji:

- medsebojno spoznavanje;
- dobro počutje vseh udeležencev;
- seznanitev udeležencev s strukturo in splošnim okvirom izvedbe usposabljanj.

Potreben material:

- lističi, pisala

Izvedba:

Dobrodošlica in uvod sta pomembna, saj vzpostavita vzdušje usposabljanja. Pomembno je, da se predstavite, tako da bodo udeleženci vedeli nekaj o vas tako na strokovni, kot tudi na osebni ravni. Za ogrevanje lahko uporabite kratko aktivnost *Listi z imeni*, ki bo spodbudila medsebojno spoznavanje in komunikacijo med udeleženci.

Izvedbe aktivnosti po korakih: Vsak si izbere nekoga, ki ga najmanj pozna oz. ga ne pozna. Vsak v paru ima nekaj minut, da se predstavi drugemu. Poslušalec mu lahko pomaga z vprašanji. Nato en drugemu narišeta in napišeta list z imenom. Na listku naj bo z velikimi črkami napisano ime in narisano tisto, kar se zdi, da partnerja najbolj označuje. Nato se pari predstavijo ostalim, tako da partnerja predstavita drug drugega s pomočjo lista.

Udeležence seznanite o vseh pomembnih logističnih zadevah, kot so npr.:

Partnerji v projektu:

- uporaba prostorov na lokaciji, kjer poteka usposabljanje;
- oskrba z obroki;
- ugašanje mobilnih telefonov in druge posebnosti.

b) Pregled ciljev in časovnice usposabljanja

Cilj: seznanitev udeležencev s cilji in časovnico usposabljanja.

Izvedba:

Preglejte cilje usposabljanja na temo *Programi za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja*. Cilji predstavljajo tisto, kar bodo udeleženci vedeli, čutili in bili sposobni narediti kot posledico usposabljanja.

Cilji usposabljanja so sledeči:

- dvig stopnje ozaveščenosti o pomenu izvajanja programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja
- seznanitev s Programi za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja
- seznanitev z Gradivi za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja
- dvig stopnje ozaveščenosti o pomenu vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka
- seznanitev z različnimi oblikami vključevanja romskih staršev oz. staršev iz jezikovno, kulturno drugačnih okolij v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka
- seznanitev s smernicami na področju vključevanja romskih staršev oz. staršev iz jezikovno, kulturno drugačnih okolij v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka

Partnerji v projektu:

- refleksija lastne prakse in medsebojna izmenjava izkušenj, primerov dobre prakse, izzivov ter oblikovanje skupnega razumevanja ključnih konceptov na ravni opolnomočenja romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja
- oblikovanje akcijskega načrta implementacije dejavnosti na področju opolnomočenja romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja

Z udeleženci preglejte časovnico usposabljanja. Udeležencem obrazložite, da bo usposabljanje sledilo predstavljeni časovnici. Vsak posamezni dan je razdeljen na glavna poglavja, ki vključujejo kombinacijo dejavnosti in razmišljanj skupaj s teoretičnimi podlagami za vsako dejavnost. Na koncu z udeleženci razjasnite vsa morebitna vprašanja oz. dileme.

Časovnica usposabljanja je sledeča:

Dan 1

Predavanje 1 (90 min)	Dobrodošlica, ogrevanje in logistika Pregled ciljev in časovnice usposabljanja Pričakovanja udeležencev
Predavanje 2 (90 min)	O pomenu izvajanja programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja
Predavanje 3 (90 min)	Predstavitev Programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja
Predavanje 4 (90 min)	Gradiva za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja Refleksija prvega dne usposabljanja

Partnerji v projektu:

Dan 2

Predavanje 1 (90 min)	Uvodni pozdrav in pregled časovnice drugega dne usposabljanja Teoretični vidiki vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka
Predavanje 2 (90 min)	Zagotavljanje različnih oblik vključevanja staršev iz jezikovno, kulturno drugačnih okolij
Predavanje 3 (90 min)	Smernice na področju vključevanja staršev iz jezikovno, kulturno, socialno-ekonomsko drugačnih okolij
Predavanje 4 (90 min)	Refleksija in mozaik pričakovanj

c) Pričakovanja udeležencev

Cilj: identificirati pričakovanja udeležencev, ki jih imajo glede usposabljanja in samih sebe.

Potreben material: samolepilni lističi treh različnih barv (rumene, modre in zelene barve), pisala, flipchart, na katerega zapišete »Mozaik pričakovanj«.

Opis izvedbe aktivnosti:

Skladno s predstavljenim ciljem izvedete aktivnost »Mozaik pričakovanj«, ki poteka po sledečih korakih:

- udeležencem razdelite samolepilne lističe treh različnih barv;
- na lističu rumene barve naj zapišejo, kako bi se radi počutili med usposabljanjem, na lističu modre barve naj zapišejo, katera znanja in veščine bi radi pridobili na usposabljanju, na lističu zelene barve pa naj dokončajo stavek »Na usposabljanju ne želim...«;
- ko zaključijo z zapisovanjem, jih pozovite, naj svoje odgovore zalepijo na flipchart »Mozaik pričakovanj«;
-

Partnerji v projektu:

- pomembno je, da flipcharta »Mozaik pričakovanj« ne zavržete in da se nahaja na vidnem mestu, saj ga boste z udeleženci ob zaključku usposabljanja skupaj pregledali in opravili refleksijo.

d) Nevihta možganov o pomenu izvajanja programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja

Cilj: spodbuditi razmišljanje udeležencev o pomenu izvajanja programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja in identificirati njihovo trenutno stopnjo razumevanja le tega

Potreben material: velik kos papirja, pisala.

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležence razdelite v majhne skupine, v okviru katerih s pomočjo metode Nevihta možganov razmišljajo o pomenu izvajanja programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja. Vsaka skupina na sredino papirja zapiše »Zakaj so programi za opolnomočenje romskih družin pomembni?«, ob tem pa na papir zapisujejo vse odgovore, ki se porajajo med člani skupine. Pomembno je, da povedo in zapišejo vse, kar jim pride na misel oz. čim več misli, idej o izbranem vprašanju. Skupine nato poročajo, predavatelj zapisuje vse ključne ideje, pri tem pa je pomembno, da se med poročanjem ne podvajajo vsebine.

Predavanje 2

a) Razlogi za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja

Partnerji v projektu:

Cilji: udeleženci se seznani s temeljnimi razlogi zagotavljanja programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja;

Izvedba:

Na podlagi v nadaljevanju podane vsebine izvedete predavanje na temo O pomenu izvajanja programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja

Romi, ki so ena najštevilčnejših etničnih manjšin, so ne glede na to, kje živijo, izpostavljeni večjemu tveganju revščine in socialne izključenosti kot večina drugih Evropejcev. Po podatkih raziskave o položaju Romov v 11 državah članicah EU, ki je bila izvedena pod okriljem Programa Združenih narodov za razvoj, Svetovne banke in Evropske komisije, v povprečju približno 90 odstotkov Romov, ki so sodelovali v raziskavi, živi v gospodinjstvih z ekvivalentnim dohodkom pod nacionalnim pragom revščine; v povprečju približno 40 odstotkov Romov živi v gospodinjstvih, v katerih je nekdo šel lačen spat vsaj enkrat v zadnjem mesecu, ker si hrane niso mogli privoščiti (The situation of ..., 2011).

Družinski socialno-ekonomski status (SES) močno zaznamuje domače učno okolje, ki je za večino otrok prvo učno okolje, učinkovitost družinskega učnega okolja pa najbolj zgodaj določa in pogojuje sposobnosti in odnose, s katerimi otrok pristopa k učenju (Košak Babuder, 2009). Otroci, ki živijo v družinah z nižjim socialno-ekonomskim statusom, so običajno vpeti v manj spodbudno učno okolje.

Podatki Regionalne raziskave o Romih iz leta 2011 (Toward an equal ..., 2012: 31, 32), ki je odgovorila na več vprašanj o domačem okolju Romov, kažejo, da ima le malo romskih družin v Bolgariji, Romuniji in na Slovaškem z vsaj enim otrokom, starim od treh do petih let, doma več knjig: vsaj 50 odstotkov otrok v Bolgariji in Romuniji nima doma nobene knjige, medtem ko ima

Partnerji v projektu:

tak delež otrok na Slovaškem samo eno knjigo.

Stanje je boljše na Češkem oziroma Madžarskem, kjer imajo romske družine precej več knjig: 50 odstotkov otrok ima doma pet oziroma štiri knjige. V raziskavi je bilo staršem zastavljeno tudi vprašanje, ali so z otroki v zadnjih treh dneh izvajali katero od naslednjih treh dejavnosti: gledali slikanice ali brali knjige; risali ali slikali; jih učili črkovati ali računati. Okoli polovici romskih otrok na Madžarskem in Češkem, starim od treh do petih let, so starši brali; ta delež znaša na Slovaškem 44, v Bolgariji 23 in v Romuniji le 17 odstotkov. Odgovori glede risanja ali slikanja so bili podobni. V Romuniji je le 19 odstotkov otrok, s katerimi so starši, ki so bili vključeni v raziskavo, risali oz. slikali. Razlike med državami so bile manjše, kar zadeva učenje črkovanja ali računanja: od 12 odstotkov v Romuniji do 29 na Madžarskem.

Ob pomanjkanju ustreznih spodbud v domačem okolju romskih otrok že v najzgodnejšem obdobju pa se srečujemo še z dejstvom, da je stopnja vključenosti romskih otrok v programe predšolske vzgoje izjemno nizka, kar pomeni, da otroci niso deležni ustreznih razvojnih spodbud niti na tej ravni. Študija, ki sta jo izvedli L. Marjanovič Umek in U. Fekonja (2005) je pokazala, da je vrtec zaščitni dejavnik v otrokovem razvoju in pomembno pozitivno učinkuje na otroke iz socialno-ekonomsko manj spodbudnega okolja. Ob tem velja poudariti, da se učinek vrtca povezuje s stopnjo kakovosti vrtca (Marjanovič Umek in Fekonja, 2005; Grunewald in Rolnick, 2007, v Vonta, 2010), zato je treba, kot poudarja T. Vonta (ibid.), pri vključevanju otrok iz socialno ogroženih okolij v predšolske programe posebno pozornost nameniti zagotavljanju kakovostne predšolske vzgoje. Rezultati že omenjene raziskave o položaju Romov v 11 državah članicah EU (The situation ..., 2012) so pokazali, da je predšolsko vzgojo ali vrtec v povprečju obiskoval le eden od dveh romskih otrok, zajetih v raziskavo. V okviru Nacionalne evalvacijske študije uspešnosti romskih učencev v osnovni šoli je bilo ugotovljeno, da je bilo v vrtec vključenih le 53 odstotkov romskih učencev, ki so v šolskem letu 2009/2010 začeli obiskovati osnovne šole, sodelujoče v raziskavi (Vonta et al., 2011a), kar je nadvse zaskrbljujoč podatek tudi glede na rezultate številnih študij (Heckman, 2006; Vonta 2009b; Ghent in Tankersley, 2009, v ibid.), ki kažejo, da je eden temeljnih dejavnikov učne uspešnosti romskih in tudi drugih kakorkoli prikrajšanih otrok vključenost v predšolske programe.

Partnerji v projektu:

V ogroženih družinah, kamor se uvrščajo tudi romske, se torej pogosto srečujemo s pomanjkanjem zgodnjih in kakovostnih spodbud za otrokov razvoj, kar pa je še posebej zaskrbljujoče glede na sodobna nevrološka spoznanja o delovanju in razvoju možganov, ki predšolskemu obdobju pripisujejo izjemen pomen v življenjskem ciklu posameznika.

Za otroke iz nespodbudnega in rizičnega okolja so ustrezne spodbude iz okolja pomembne zlasti v prvem letu in pol (Evans, 2008, v *ibid.*: 10), saj lahko sicer njihova odsotnost, kot poudarja T. Vonta (*ibid.*), pomeni nepreklicen primanjkljaj v poznejšem življenju. Cunha in Heckman (2009, v *ibid.*: 16) predlagata politiko, ki bo okrepila storitve za ogrožene družine z otroki in ponujala programe za otroke in njihove starše ter tako poskrbela za zniževanje neenakosti in za dvig produktivnosti hkrati. Z zgodnjo kakovostno intervencijo v okviru otrokove družine in v okviru organizirane predšolske vzgoje lahko, kot navaja T. Vonta (2010), preprečimo primanjkljaj in zaostanek v razvoju. Investicije v učenje in razvoj v najzgodnejšem obdobju dokazuje tudi Heckman (2008, v *ibid.*: 16), ki je na osnovi različnih ekonomskih parametrov ocenjeval, kdaj se vlaganje v človekov razvoj najbolj povrne v kompetencah in uspešnosti. Njegove ugotovitve kažejo, da je najvišji povratek investicij v zgodnjih letih pred formalnim šolanjem (na račun zmanjšanja izpada iz šolanja, ponavljanja, preprečevanja prestopkov in kriminala ter brezposelnosti).

Čeprav je izobraževanje splošno priznано kot glavna pot iz revščine in je pomembno sredstvo za premagovanje medgeneracijskega prenosa prikrajšanosti (Vonta et al., 2011a), je delež romskih otrok, ki uspešno napredujejo po izobraževalni vertikali, še vedno precej manjši v primerjavi z otroki večinskega prebivalstva (Bešter in Medvešek, 2007). Po podatkih že omenjene Nacionalne evalvacijske študije uspešnosti romskih učencev v osnovni šoli, v kateri je sodelovalo 67 osnovnih šol, ki jih obiskujejo tudi učenci Romi, več kot polovica romskih otrok ne zaključi osnovnega šolanja (Vonta et al., 2011a). Slabi izobraževalni dosežki ogroženih skupin prebivalstva, ki prinašajo tudi nizko zaposljivost in dohodke, kar vpliva na prenos revščine iz

Partnerji v projektu:

ene generacije v drugo, so torej tudi posledica nezadostnega vlaganja v pomoč družinam in spodbujanje pri razvoju otrok v najzgodnejši otroški dobi.

Kot navaja T. Vonta (2010), je Slovenija tudi kot podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah zavezana k oblikovanju politike in programov, ki upoštevajo dejstvo, da so starši prvi in najpomembnejši vzgojitelji svojih otrok in da je njihova primarna obveznost skrb za nego, vzgojo in razvoj ter izobraževanje otrok. Prav ta pravica zavezuje vlade, da staršem nudijo ustrezno podporo pri vzgoji, negi in skrbi za otroke in da oblikujejo programe, ki omogočajo dejavno vključevanje staršev in razvoj partnerstva z njimi. V prihodnje bi veljalo posebno pozornost nameniti zgodnjim programom za ogrožene otroke (romske ter druge socialno in ekonomsko ogrožene otroke) in njihove starše, ki bodo zagotavljali redne stike z otrokom in njegovimi starši, ustrezne spodbude in pomoč staršem.

Na osnovi predstavljenih dejstev in znanstvenih ugotovitev je potrebno posebno pozornost namenjat zagotavljanju programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja, ki so osredinjeni na izboljšanje razvojnih spodbud v otrokovem domačem okolju, krepitev starševskih vlog ter izboljšanje sodelovanja staršev v skrbi za otroke (Komac et al., 2010: 80). Eden od ciljev pa je tudi razširjanje miselnosti, da se že v predšolskem obdobju oblikujejo najpomembnejše osnove za uspešnost v šoli in življenju, ter posredno spodbujanje romskih staršev, naj vpišejo in pošiljajo svoje otroke v vrtec ter k njihovi participaciji v vzgojno-izobraževalnem procesu (ibid.: 71).

b) Refleksija

Cilji: udeleženci oblikujejo skupno razumevanje pomena opolnomočenja romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja

Potreben material: velik list papirja, pisalo

Partnerji v projektu:

Izvedba:

Ob koncu zapišite ključne poudarke razloge poudarke izpeljanega predavanja ter jih primerjajte in povežite z rezultati njihovega razmišljanja v okviru dejavnosti, ki je bila izvedena s pomočjo metode Nevihta možganov.

Predavanje 3***a) Identifikacija programov na ravni vrtca in širše lokalne skupnosti, ki so namenjene krepitvi starševskih kompetenc***

Cilji: udeleženci identificirajo programe na ravni vrtca in širše lokalne skupnosti, ki so namenjene krepitvi starševskih kompetenc

Potreben material: papir, pisala.

Izvedba:

Udeležence razdelite v majhne skupine, v okviru katerih razmišljajo o naslednjih vprašanjih:

1. Katere dejavnosti na ravni lokalne skupnosti so namenjene krepitvi starševskih kompetenc?
2. Katere dejavnosti na ravni vrtca so namenjene krepitvi starševskih kompetenc?

Svoje odgovore zapišejo na list papirja in jih predstavijo celotni skupini.

b) Predstavitev Programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja, ki so se izvajali v Semiču, trebnjem in Murski Soboti.***Cilj:***

- udeleženci se seznani s kampanjo obveščanja in ciljnim skupinami Programov;

Partnerji v projektu:

- udeleženci se seznaniijo z lokacijo in časovnim okvirom izvajanja;
- udeleženci se seznaniijo z oblikami in vsebinami izvajanja Programov;
- udeleženci se seznaniijo z udeležbo na ravni izvajanja Programov;
- udeleženci se seznaniijo z načrtovanimi cilji in utemeljitvami Programov;
- udeleženci se seznaniijo z odzivi otrok in staršev.

Izvedba:

Na podlagi v nadaljevanju podane vsebine izvedete predavanje na temo O pomenu izvajanja programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja

Kampanja obveščanja in ciljne skupine

Koncept kampanje obveščanja se je med izvajanjem projektne dejavnosti v Vrtcu Murska Sobota in Javnem vrtcu pri Osnovni šoli Belokranjskega odreda Semič v primerjavi z Vrtcem Mavrica Trebnje rahlo spreminjal. Kot ključni element kampanje obveščanja v vseh treh vrtcih, ki se je pokazal kot najučinkovitejši, lahko označimo osebni pristop. Ciljna skupina Vrtca Murska Sobota so bili tako romski kot tudi neromski starši in njihovi otroci, v Javnem vrtcu pri Osnovni šoli Belokranjskega odreda Semič in Vrtcu Mavrica Trebnje pa samo romske družine.

Vrtec Mavrica Trebnje je v delavnice v okviru projektne dejavnosti vabil romske starše in njihove predšolske otroke (v starosti do šest let) iz romskega naselja Hudeje. Izvajalke dejavnosti pojasnjujejo, »... da se neromski starši povabilu niti ne bi odzvali, saj še vedno vlada velik odpor na strani neromske populacije do Romov, pa tudi Romi so že med sabo precej sramežljivi in zadržani, kaj šele, če so še čisto drugi ljudje zraven«. Kampanja obveščanja je za vsako delavnico vključevala vabilo (zapisano v romskem in slovenskem jeziku), ki so ga izvajalke dejavnosti nekaj dni pred delavnico pritrdile na oglasno desko vrtca in na katero so

Partnerji v projektu:

starše prijazno opozarjale ob prihodu oziroma odhodu otrok iz vrtca. Poleg tega pa je, kot pravijo, njihova običajna praksa (delavnice za romske otroke in njihove starše so izvajali že pred projektom), da dan pred začetkom delavnice osebno obiščejo družine na njihovem domu ter jih ustno in z dvojezičnim vabilom povabijo v delavnico.

Strokovne delavke Javnega vrtca pri Osnovni šoli Belokranjskega odreda Semič so v delavnice, ki so jih organizirale v okviru Programov, prav tako vabile samo romske družine, ker, kot pojasnjujejo, »... ima večinsko prebivalstvo še vedno precej zadržkov do Romov /.../ Že ko imamo romskega otroka v vrtcu, nekateri starši niso prav zadovoljni«. Sprva so kampanjo obveščanja izvajale tako, da so otroci staršev iz romskega naselja, ki že obiskujejo šolo, skupaj z romsko pomočnico izdelali vabila (večinoma samo v slovenskem jeziku), ki so jih nato otroci osebno predali svojim staršem. Da bi bila udeležba romskih staršev v delavnicah še boljša, so se povezali s Centrom za socialno delo Semič in se dogovorili, da se bo, kadar bo le mogoče, v kampanjo obveščanja vključila tudi strokovna delavka iz omenjenega centra, ki bo dan pred načrtovano delavnico skupaj z eno od strokovnih delavk vrtca obiskala družine v naselju in jih pozvala k udeležbi. Kot navajajo izvajalke, se je ta pristop izkazal kot najboljši, saj »...lahko starše bolje nagovoriš, jim razložiš, kaj se bo dogajalo, in lažje jih privabiš /.../ Nazadnje je raznašanje vabil trajalo več kot eno uro, saj so nama želeli izpovedati svoje probleme«.

Vrtec Murska Sobota je sprva vabil na srečanja v okviru te projektne dejavnosti romske in neromske družine, katerih otroci so vključeni v enoto Romano. Kampanja obveščanja staršev je zajemala plakat, poleg tega pa so starše nekaj dni pred izvedbo, ob prihodu ali odhodu otrok v vrtec, vabili tudi ustno. V drugem letu izvajanja projekta so se izvajalke odločile, da bodo Programe izvajale v obliki individualnih srečanj z družinami, pri čemer so se najprej osredinile samo na romske družine, katerih otroci so pred vstopom v šolo, pozneje pa so to obliko sodelovanja z družinami razširile na celoten oddelek, ki zajema otroke druge starostne skupine. Strokovne delavke so se za individualna srečanja dogovarjale s starši na osnovi osebnega povabila.

Partnerji v projektu:

Lokacija in oblike delavnic

V Javnem vrtcu pri Osnovni šoli Belokranjskega odreda Semič so potekala srečanja v okviru Programov ves čas v obliki ustvarjalnih delavnic, ki so se izvajale bodisi v romskem naselju bodisi v vrtcu. V Vrtcu Mavrica Trebnje pa je bila v obliki ustvarjalnih delavnic organizirana večina srečanj, ki so prav tako potekala v romskem naselju, kjer je enota Romano, ali pa v drugih enotah vrtca. Izvedli pa so tudi srečanja, v okviru katerih so na primer organizirali ogled lutkovne predstave v Kulturnem domu Trebnje ipd. Vrtec Murska Sobota je vsa srečanja v okviru Programov izvajal v enoti Romano na Pušči. Sprva so izvajalke nekaj vsebine Programov vkomponirale v delavnice, ki so potekale v okviru Spoznavno-animacijskih dni v vrtcu, nato so v nadaljevanju izvedle srečanja v obliki predavanja za starše in strokovne delavce o otrokovih pravicah ter srečanje v obliki okrogle mize za starše o vzgoji otrok, nato pa so se odločile, da bodo projektno dejavnost izvajale v obliki individualnih srečanj z družinami, katerih otroci so pred vstopom v šolo, saj, kot pojasnjujejo strokovne delavke vrtca, prejšnje oblike dela niso dopuščale dovolj kontinuiranega, poglobljenega in ciljno naravnane dela z družinami, kakršno izvajanje Programov zahteva. Delo je bilo zasnovano tako, da se najprej izvede nekaj individualnih srečanj s posameznim otrokom, med katerimi strokovna delavka z otrokom izvaja dejavnosti iz Gradiva, sledi srečanje s staršem in z otrokom, na katerem se staršu predstavijo dejavnosti, ki so se izvajale z otrokom, nato pa sledi pogovor o otrokovih močnih in šibkih področjih ter o možnostih in načinih izvajanja predstavljenih dejavnosti v domačem okolju.

Udeležba v delavnicah

V vseh treh vrtcih je opazno manjše nihanje v udeležbi romskih družin v delavnicah. Skupna značilnost v vseh treh vrtcih pa je bila, da so se delavnic udeležile predvsem matere.

V Trebnjem so v delavnice, ki so jih izvajali v dopoldanskem času, kajti v tem času so, kot so pojasnile izvajalke, vsi starši doma, vabile vseh osemnajst družin iz naselja, v katerih živijo

Partnerji v projektu:

predšolski otroci. Obiskanost delavnic je bila različna – od enajstih udeleženih staršev in otrok do šestih udeleženih otrok in enega izmed staršev. Rahel upad udeležbe v drugem letu izvajanja projekta pripisujejo temu, da so se morali otroci s strokovnim osebjem preseliti iz vrtca v naselju v drugo enoto Vrtca Mavrica Trebnje. »Tudi če starši zjutraj otroka niso pripeljali v vrtec, so ob desetih ali enajstih prišli v skupno delavnico, ker so na primer videli, da smo zunaj oziroma da se nekaj dogaja. Zdaj pa se gre zjutraj v naselje po otroke, ki se jih pelje s kombijem v Trebnje, potem pa se gre, kadar je delavnica, ob desetih po starše in zgodi se, da so vmes že kam odšli in da jih sploh ni več doma.«

V Semiču, kamor so vabili v povprečju sedem romskih staršev in devet predšolskih otrok (število je različno, ker se družine občasno selijo iz naselja in prihajajo nove), pa je udeležba precej nihala, od dobro obiskanih delavnic (na primer osem otrok, štirje starši) do tistih, ki se jih ni udeležil nihče od povabljenih. Ob tem se je izkazalo, da je prišlo do neudeležbe samo v primerih, ko je bila delavnica načrtovana v vrtcu. V naselju so bile delavnice torej vedno obiskane, ob tem pa je treba poudariti, da je bilo izvajanje v naselju oteženo – v naselju namreč ni skupnega prostora, ki bi bil primeren za druženje in izvajanje tovrstnih dejavnosti. Izvajalke so povedale: »Na podlagi dovoljenja Občine Semič se zbiramo pri eni od hiš v naselju, kjer sedaj nihče ne živi, vendar tukaj ni nobenega nadstreška, ki bi prišel prav ob slabem vremenu, sedimo pa na škarpah in po stopnicah.« Ob tem je treba še poudariti, da so se delavnic, ki so jih večinoma izvajali okoli 13. ure, kar je po mnenju izvajalk v njihovem primeru najoptimalnejši čas (starši so takrat doma, ker pričakujejo šolarje in otroke iz vrtca), udeleževali tudi šolski otroci (od štiri do enajst šoloobveznih otrok).

Morebitni drugi razlogi za neudeležbo romskih staršev v delavnicah, kot navajajo izvajalke iz Vrtca Mavrica Trebnje in Javnega vrtca pri Osnovni šoli Belokranjskega odreda Semič, so identični in jih lahko razvrstimo v tri kategorije: 1. odnosi v naselju (izvajalke dejavnosti so pojasnile: »Če se v naselju skregajo, potem ta pride na delavnico, tega pa ne bo.«); 2. čas opravi oziroma zaposlitev: pobiranje kosovnih odpadkov, nabiranje gob, opravki po različnih ustanovah, kot so center za socialno delo, zdravstveni dom ipd. (izvajalke dejavnosti so

Partnerji v projektu:

povedale: »Kadar pobirajo odpadke, jih tudi po en teden ni – to je njihovo delo); 3. vreme (izvajalke dejavnosti so navedle naslednji primer: »Na vprašanje, zakaj vas ni bilo na delavnico, odgovorijo: 'Saj si videla, kako je padalo!'«

Da so vremenske razmere pomemben dejavnik, ki vpliva tako na udeležbo v delavnicah kot tudi na prisotnost otrok v vrtcu, ugotavljajo tudi strokovne delavke Vrtca Murska Sobota. Sicer pa je bilo na srečanja, organizirana v prvem letu izvajanja projektne dejavnosti, vabljenih vseh petindvajset družin, katerih otroci so vključeni v vrtec. Udeležba se je gibala od sedem do trideset staršev in otrok na posamezno srečanje. V udeležbi na individualnih srečanjih, ki so se sprva izvajala s štirimi družinami otrok pred vstopom v šolo, pozneje pa z vsemi družinami, katerih otroci druge starostne skupine so vključeni v enoto Romano, ni bilo nobenih posebnosti, saj so z vsakim izmed staršev posebej usklajevale čas srečanja, tako da je bil ta optimalno izbran tako z vidika staršev kot tudi strokovne delavke.

Načrtovani cilji in utemeljitve Programov

Vzpostavitev osebnega stika med strokovnimi delavkami, starši in otroki ter gradnja oziroma nadgradnja medsebojnega zaupanja, ki je temelj sodelovanja oziroma nadaljnjega dela z otroki in s starši, so bili pomembnejši cilji, ki so si jih zastavile izvajalke Programov. »Sodelovanje med vrtcem in romskim naseljem je bilo zadnja leta slabše, zato je bil naš primarni cilj predstaviti se staršem ter spoznati naselje in prebivalce« (zapis iz poročila o izvedeni dejavnosti strokovne delavke Vrtca Mavrica Trebnje). »Starši so bili sprva nezaupljivi, saj niso bili navajeni tako tesnega sodelovanja z vrtcem. Iz tega razloga smo najprej vključevali vsebine iz Programov v dejavnosti, ki so potekale v okviru Spoznavno-animacijskih dni v vrtcu, katerih namena sta bila predvsem medsebojno spoznavanje in vzpostavitev medsebojnega zaupanja« (izjava ene od izvajalk iz Vrtca Murska Sobota na srečanju fokusne skupine).

Na osnovi opažanj strokovnih delavk ter njihovih pogovorov s starši je bil temeljni cilj Programov na ravni vseh treh vrtcev zagotavljanje kakovostnih razvojnih spodbud za otrokov

Partnerji v projektu:

razvoj, ob tem pa seznanjanje staršev s pomenom tovrstnih spodbud za otrokov razvoj ter spodbujanje staršev k zagotavljanju in h krepitvi ustreznih spodbud v domačem okolju. Izvajalke iz Vrtca Mavrica Trebnje navajajo, da »Starši doma z otroki ne rišejo, ne berejo ipd. Starši sami povedo, da se doma ne igrajo z otroki: 'Saj se sami igrajo' ali pa 'Oče se ne igra, jaz moram kuhati in pospravljati, nimam časa' ipd.« (zapis iz poročila izvajalke o izvedeni dejavnosti). Tudi vzgojiteljice iz Semiča poročajo: »Pri otrocih, ki pridejo v vrtec, opazamo, da imajo zelo slabo razvito fino motoriko, izražanje v slovenskem jeziku, ne znajo se igrati s ponujenimi igračami ipd. Starši pripovedujejo, da se doma ne igrajo, ne berejo, ne rišejo, kot možne razloge pa navajajo naslednje: pomanjkanja časa, pomanjkanje potrebščin (svinčnikov, barvic ...), nezainteresiranost otrok (izjave mamice: 'Imamo kocke, vendar se ne igra z njimi. Ves čas se želi voziti s štirikolesnikom', 'Ne želi poslušati, če mu berem'«) (zapis iz poročila izvajalke o izvedeni dejavnosti). Strokovne delavke v Vrtcu Murska Sobota prav tako opazajo, da imajo »...nekateri otroci težave s fino motoriko, na področju govora in jezika, ne vztrajajo pri delu, ne pospravijo za sabo ipd. Boljšo sliko o otrokovem domačem učnem okolju dobimo tudi na podlagi izjav, ki jih otroci podajajo v delavnicah ob rokovanju z določenim didaktičnim materialom oziroma sredstvi (izjave otrok: »Tega pa jaz ne poznam ...«, »Mi tega doma nimamo ...« ipd.) (izjava izvajalke na srečanju fokusne skupine).

Ob tem pa je bil eden od ciljev Programov staršem ponuditi tudi druge informacije, ki bi jim bile v pomoč pri skrbi za otrokovo zdravje in razvoj. V nadaljevanju navajamo nekaj primerov:

- Seznaniti starše z delom v vrtcu in tako vplivati na njihove odločitve o vpisu otroka v vrtec oziroma jih spodbuditi k rednemu pošiljanju otrok v vrtec. Strokovne delavke iz Semiča na primer navajajo, da je bil »...zadnjih nekaj let v povprečju vpisan v vrtec samo en otrok iz naselja, zato smo si ob začetku izvajanja projekta zastavile cilj predstaviti staršem vrtec kot ustanovo, kjer se izvaja veliko zanimivih dejavnosti« (zapis iz poročila izvajalke o izvedeni dejavnosti).
- Ozaveščanje staršev o zdravi prehrani (iz poročila izvajalke o izvedeni dejavnosti: »Starši povedo, da otroci najraje jedo meso in kruh, pijejo sladkane pijače, zaradi česar imajo

Partnerji v projektu:

težave z zdravjem.«) in ustni higieni (zapis iz poročila izvajalk o izvedeni dejavnosti: »Opažamo, da romski otroci pojedjo veliko sladkarij in spijejo veliko sladkanih pijač, ob tem pa starši pozabljajo, da je treba skrbeti za ustno higieno. Starši sami povedo, da si otroci ne umivajo zob in da jih velikokrat bolijo.«).

- Reševanje vzgojnih problemov in seznanjanje staršev z različnimi vzgojnimi pristopi, s katerimi se soočajo starši z otroki v domačem okolju (zapis iz poročila izvajalk o izvedeni dejavnosti: »Starši na srečanjih izpostavljajo raznorazna vprašanja: 'Nič me ne uboga! Kaj naj naredim?' ipd.).

Odzivi otrok in staršev

Na ravni odzivov staršev in otrok na izvedene dejavnosti za vse tri vrtce ugotavljamo, da so bili ti zelo pozitivni. Izvajalke projektnih dejavnosti kljub dejstvu, da sta Vrtec Mavrica Trebnje in Vrtec Murska Sobota srečanja s starši in z otroki, ki so se udeleževali delavnic v okviru Programov, izvajala že pred začetkom izvajanja omenjene projektne dejavnosti, večinoma poročajo o prvotni zadržanosti, plahosti, pasivnosti otrok, še posebej pa staršev, ki pa se je s časoma vedno bolj prelivala v občutke sproščenosti, radovednosti, motiviranosti in zainteresiranosti za delo, veselja, zadovoljstva itd.

V enem izmed zadnjih poročil o izvedenih dejavnostih izvajalk Vrtca Mavrica Trebnje je navedeno: »Presenečene smo bile nad zainteresiranostjo otrok in staršev. Opažamo, da imajo starši glede na preteklo šolsko leto daljšo koncentracijo, kar pripisujeva temu, da so naju sprejeli in nama zaupajo. Med samimi dejavnostmi se tudi veliko več pogovarjajo in sprašujejo. Otroci so bili zelo sproščeni ...«

Podobna ugotovitev izhaja tudi iz enega izmed zadnjih poročil o izvedenih dejavnostih izvajalk Javnega vrtca pri Osnovni šoli Belokranjskega odreda Semič: »Otroci so uživali ob druženju. Postali so že sproščeni in radovedni. Bolj sproščeno so preizkušali sredstva in ponujeni material za delo. Tudi mamice so bile sproščene in delavne. Pomagale in spodbujale so otroke. Med

Partnerji v projektu:

dejavnostjo smo veliko klepetali ...» To je vsekakor izjemen dosežek, če primerjamo ta zapis z zapisom iz prvih poročil o izvedenih delavnicah v naselju: »Starši so nas samo opazovali in skopo odgovarjali na naša vprašanja. Sami niso ničesar spraševali ...«

Iz zapisov izvajalk Vrtca Murska Sobota pa izhaja naslednja ugotovitev: »Starši so bili sprva precej nezaupljivi, kajti kljub temu da smo tudi pred začetkom izvajanja projektne dejavnosti organizirali srečanja za starše in otroke, tako intenzivnega sodelovanja z vrtcem niso bili vajeni. Opažamo, da so zdaj veliko bolj sproščeni in tudi med sabo več komunicirajo (pred tem je bila še vedno neka blokada med romski in neromski ...«

Predavanje 4

a) Predstavitev Gradiva za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja

Cilj: udeleženci se seznaniijo z Gradivom za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja;

Potreben material: Gradivo za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja (dostopno na: <http://www.korakzakorakom.si/prosto-dostopne-publikacije>)

Opis izvedbe aktivnosti:

Predstavitev Gradiva za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja s pomočjo sledeče vsebine.

Za namene implementacije Programov je bilo oblikovano Gradivo za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja (Hayes et al., 2006a/Vonta et al.,

Partnerji v projektu:

2011h; Hayes et al., 2006b/Vonta et al., 2011i; Squibb in Deitz, 2000/Vonta et al., 2011m; Vonta et al., 2011b; Vonta et al., 2011c; Vonta et al., 2011d), ki zajema dva kompleta gradiva, namenjena oziroma prirejena trem ciljnim skupinam: otrokom, staršem in animatorjem (vzgojiteljem, romskim sodelavcem in drugim strokovnim delavcem). Prvi komplet obsega primere dejavnosti za otroke do treh let in vsebuje priročnik za animatorje, gradivo za starše in gradivo za otroke, drugi komplet pa je namenjen otrokom od treh let do vstopa v šolo in prav tako obsega priročnik

za animatorje, gradivo za starše in gradivo za otroke. V priročniku za animatorje (Hayes et al., 2006b/Vonta et al., 2011i; Squibb in Deitz, 2000/Vonta et al., 2011m) in gradivu za starše (Vonta et al., 2011b; Vonta et al., 2011c; Vonta et al., 2011d) so zajeti identični primeri dejavnosti, s tem da so v gradivu za starše navodila za izvajanje posameznih dejavnosti pretežno slikovna, z zelo malo besedila, navodila za animatorje pa so obsežnejša in med drugim zajemajo tudi primere za nadgradnjo oziroma prilagoditev posamezne dejavnosti, s katerimi lahko dopolnimo oziroma modificiramo izvajanje dejavnosti. Gradivo za otroke (Hayes et al., 2006a/Vonta et al., 2011h; Vonta, 2011b) vsebuje različne igralne predloge, zgodbe, pesmice ipd. za izvedbo posameznih dejavnosti. Nato udeležence razdelite po skupinah na ravni katerih izdelava vsaka skupina akcijski načrt implementacije gradiva v prasko.

Z namenom zagotavljanja kakovostnih razvojnih spodbud za otrokov razvoj ter seznanjanja staršev s pomenom tovrstnih spodbud za otrokov razvoj in spodbujanja staršev k zagotavljanju in h krepitevi ustreznih razvojnih spodbud v domačem okolju so izvajalke dejavnosti v vseh treh vrtcih, kjer so se izvajali Programi izhajali tudi iz Gradiva (Hayes et al., 2006a/Vonta et al., 2011h; Hayes et al., 2006b/Vonta et al., 2011i; Squibb in Deitz, 2000/Vonta et al., 2011m; Vonta et al., 2011b; Vonta et al., 2011c; Vonta et al., 2011d), pri tem pa velja poudariti, da se je implementacija med vrtci razlikovala.

Izvajalke dejavnosti v Semiču in Trebnjem so v okviru nekaterih ustvarjalnih delavnic z otroki in s starši izvedle dejavnosti iz Priročnika za animatorje obeh starostnih skupin (Hayes et al.,

Partnerji v projektu:

2006b/Vonta et al., 2011i; Squibb in Deitz, 2000/Vonta et al., 2011m), vključno s pripadajočim Gradivom za otroke (Hayes et al., 2006a/Vonta et al., 2011h; Vonta et al., 2011b), pri tem pa so strokovne delavke v Vrtcu Murska Sobota je zaživela uporaba celotnega kompleta gradiva za drugo starostno skupino otrok v okviru individualnih srečanj z družinami (Hayes et al., 2006a/Vonta et al., 2011h; Hayes et al., 2006b/Vonta et al., 2011i; Vonta et al., 2011d), ko so starši redno prejeli tudi Gradivo za starše (Vonta et al., 2011d).

Zapis v poročilu izvajalk o izvedeni dejavnosti v prvem letu izvajanja projekta v Vrtcu Mavrica Trebnje je naslednji: »Presenetili so nas komentarji, ko smo jim posredovale Gradivo za delo doma: 'Raje bi se pogovarjali ..., ne pa da nam daš liste, kaj naj delamo doma.'« Če primerjamo ta zapis z zapisom v poročilu izvajalk o izvedeni dejavnosti v drugem šolskem letu, v katerem je navedeno: »Starši so Gradivo za starše najprej odklanjali, češ da se bodo delovni listi uničili ali umazali in da naj jih raje hranimo v vrtcu. Vztrajali sva, naj jih kljub temu odnesejo domov, jih večkrat pogledajo in skupaj z otrokom naredijo nalogo (pobarvajo sliko do konca, spnejo liste v knjigo). Vsi so mape odnesli domov. V naslednjih dneh, ko sva se pogovarjali s starši, so ti povedali, da so otroci doma še nekajkrat listali knjigo in barvali sliko.«, lahko prepoznamo napredek na področju uporabe Gradiva (Hayes et al., 2006a/Vonta et al., 2011h; Hayes et al., 2006b/Vonta et al., 2011i; Squibb in Deitz, 2000/Vonta et al., 2011m; Vonta et al., 2011b; Vonta et al., 2011c; Vonta et al., 2011d) v domačem okolju.

Zapis s srečanja fokusne skupine z izvajalkami dejavnosti v Vrtcu Murska Sobota prav tako kaže napredek na tem področju: »O povratnih informacijah glede uporabe Gradiv v domačem okolju opazamo naslednje spremembe. Na začetku, ko so starši prvič prejeli Gradivo in morali z otrokom doma izdelati knjižico na podlagi prebrane zgodbe, so bili končni izdelki, ki so jih prinesli v vrtec, polni madežev (od kisa, kave itd.), material, ki smo jim ga dali, pomanjkljiv, poškodovan itd. Zdaj je slika v zvezi s tem popolnoma drugačna. Zgodilo se je na primer, da se je

Partnerji v projektu:

kateri izmed staršev že naslednji dan po prejetju Gradiva zjutraj prišel posvetovat, kako naj od tu naprej delajo, pa če morajo še kaj dodatno zapisati ipd.«

Kako pomembno je na področju krepitev starševskih kompetenc, vključno s seznanjanjem staršev z namenom uporabe Gradiva (Hayes et al., 2006a/Vonta et al., 2011h; Hayes et al., 2006b/Vonta et al., 2011i; Squibb in Deitz, 2000/Vonta et al., 2011m; Vonta et al., 2011b; Vonta et al., 2011c; Vonta et al., 2011d), izhajanje iz potreb, želja in pobud staršev, ponazarja naslednji primer, ki so ga zabeležile izvajalke v Semiču: »Opazile smo, da starši nimajo razjasnjenih predstav o dnevih v mesecu in pregleda nad pomembnejšimi dogodki. Večkrat so spraševali, kdaj bodo določeni dogodki. Ena od mam je rekla: 'Moj otrok se mi zlaže, da ni šole, in ne vem, ali je to res ali ne', zato smo v eni od delavnic izvedle dejavnost Beleženje na koledar iz Gradiva, ki je bila namenjena spoznavanju koledarja, na katerem smo skupaj označili dneve s šolskimi počitnicami, delavnice in druge pomembne dogodke. Mamice so bile vidno zadovoljne. Čeprav je eno mamico mož večkrat jezno poklical, naj gre domov, ni odšla. Rekla mu je, naj počaka, in ostala do konca delavnice.«

Tudi v vrtcih, ki Programov niso izvajali kot samostojne dejavnosti, se implementacija Gradiva (ibid.) od vrtca do vrtca razlikuje. Število delavnic, v sklopu katerih je bilo uporabljeno Gradivo (ibid.), se giblje od ene delavnice (Vrtec Plavček pri Osnovni šoli Tišina) do enajstih delavnic na ravni posameznega vrtca (Vrtec Jožice Flander, ki je izvedel štirinajst delavnic). Otroški vrtec Metlika je izvedel nekaj dejavnosti iz Priročnika za animatorje (Hayes et al., 2006b/Vonta et al., 2011i; Squibb in Deitz, 2000/Vonta et al., 2011m) in Gradiva za otroke (Hayes et al., 2006a/Vonta et al., 2011h; Vonta et al., 2011b) v delavnicah, ki pa so se jih udeležili samo romski otroci (brez staršev).

Kot primer dobre prakse uporabe gradiva lahko izpostavimo delavnico, ki so jo izvedle strokovne delavke OŠ Franceta Prešerna Črenšovci – enote Vrtec Črenšovci v okviru Spoznavno-animacijskih dni v vrtcu. Delavnica, ki jo je izvedlo več strokovnih delavk (vključno z

Partnerji v projektu:

ravnateljico), je potekala tako, da je vsaka strokovna delavka med individualnim delom s posameznim otrokom in z enim izmed staršev izvajala dejavnosti iz Gradiva (Hayes et al., 2006a/Vonta et al., 2011h; Hayes et al., 2006b/Vonta et al., 2011i; Squibb in Deitz, 2000/Vonta et al., 2011m; Vonta et al., 2011b; Vonta et al., 2011c; Vonta et al., 2011d), ter starše tako seznanjala z možnostjo uporabe Gradiva (ibid.) v domačem okolju. »Starši so bili zadovoljni, da so dobili Gradivo in nasvete kako Gradivo uporabljati. Naučili so se, da otroku lahko nekaj ponudijo, brez kakršnih koli dodatnih stroškov. Igre in igrače je mogoče izdelati iz materiala iz okolja ali pa iz običajnega belega papirja. Starši so lahko opazovali svoje otroke, kako so motivirani za delo in kako jih lahko oni sami motivirajo. Dejavnost so pohvalili in se zahvalili. Gradivo so odnesli domov« (zapis iz poročil izvajalk o izvedeni dejavnosti v romskem naselju Kamenci).

V štirih vrtcih v delavnicah, ki so jih izvajali v okviru drugih projektnih dejavnosti, Gradivo za starše (Vonta et al., 2011c; Vonta et al., 2011d) ni bilo uporabljeno. Razlogi, ki jih navajajo izvajalke dejavnosti, so različni: »Niti nismo imeli staršev, ki bi prihajali v delavnice (le v dveh delavnicah so bili).«; »Če bi Gradivo za starše ponudili zdaj, to ne bi bilo sprejeto. Starši bi ga sprejeli samo zato, da se me rešijo. Počakati moramo na tisti pravi moment.«; »Mislimo, da oni tega (literature in delovnih listov) niso navajeni uporabljati.«

Prav tako so se skoraj v vseh vrtcih pojavile težave pri pridobivanju povratnih informacij staršev o uporabi Gradiva (Hayes et al., 2006a/Vonta et al., 2011h; Hayes et al., 2006b/Vonta et al., 2011i; Squibb in Deitz, 2000/Vonta et al., 2011m; Vonta et al., 2011b; Vonta et al., 2011c; Vonta et al., 2011d), oz. o izvajanju dejavnosti iz Gradiva (ibid.) v domačem okolju, pri tem pa so izvajalke dejavnosti navajale različne razloge: »Če bi naslednjič starše vprašal, ali so kaj naredili ali ne in zakaj niso, bi oni mislili, da so nekaj obvezani narediti. Tega bi se ustrašili in ne bi prišli več v delavnico.«; »Če jih vprašaš, ne dobiš konkretnega odgovora, ali pa povedo, da še niso naredili vsega, da še bodo ...« Ali pa: »Staršev ni bilo v naslednjo delavnico, in jih nismo mogli prositi za povratno informacijo.« Tako so izvajalke dejavnosti večinoma pridobivale povratne informacije

Partnerji v projektu:

od otrok: »Ko imamo jutranji krog, otroci povedo, kaj so včeraj delali. Otrok je tako v jutranjem krogu povedal, da sta z mamó gledala knjigo in da mu je pomagala risati.«

Najnazornejši primer, ki ponazarja napredek na področju implementacije Gradiva (ibid.) v prakso in pridobivanja povratne informacije staršev o njegovi uporabi je v zapisih Vrtca Jožice Flander. V poročilu ene prvih izvedenih dejavnosti je zapisano: »Ob koncu delavnice smo razdelile družinam Gradivo za otroke in Gradivo za starše. Naslednje dni po delavnici smo želele pridobiti povratno informacijo staršev o uporabi Gradiva doma, a smo dobile zelo kratke odgovore: »Dobro« in »V redu«, medtem ko v enem od naslednjih poročil navajajo: »Z mamó sva se pogovarjali o uporabi Gradiva. Povedala je, da je Gradivo zanjo uporabno, razumljivo, ker zna brati in pisati, prav tako pa ji je v pomoč tudi to, da vse dejavnosti iz Gradiva izvedejo skupaj v delavnicah.« In še dragocen zapis s srečanja fokusne skupine v Vrtcu Jožice Flander ob zaključku projekta, ki opisuje celotno prehojeno pot na tem področju: »Na začetku sem čutila strah. Sploh niso vedeli, kaj bi rada od njih. Takrat so rekli 'Ja, ja'. Tako na hitro. Komaj so čakali, da grejo. In tudi ni bilo povratnih informacij oziroma, ko sem vprašala, so bile izmikajoče. Bolj kot smo se bližali, bolj so tudi oni začutili, da je to koristno za otroka, in ko so izhajali iz svoje potrebe, da bi se tudi doma dogajale take stvari, kot se v vrtcu, potem pa je slika postajala drugačna. Prej me ni nihče upal vprašati, kako je treba neko dejavnost izvesti, ali pa če bi lahko še enkrat ponovila, kar sem povedala ... Zdaj pa je slika čisto drugačna. Če ne razumejo dobro mojih napotkov, me brez zadržkov vprašajo, prosijo, da še enkrat ponovim, itd. Dva izmed staršev sta na primer celo samoiniciativno povedala, kaj so delali doma, oz. prosila za dodatne usmeritve. Tako veš, da ga zanima, da ga ni strah in da bo doma delal suvereno.«

b) Refleksija

Cilj: Izdelava akcijskega načrta implementacije Gradiva za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja v prakso

Partnerji v projektu:

Potreben material: listi papirja, pisala

Izvedba:

Ob koncu prvega dne usposabljanja udeležence povprašajte, če imajo kakšna vprašanja v zvezi z vsebino, ki je bila obravnavana ter izvedite refleksijo, s pomočjo katere bodo udeleženci procesirali vso znanje, izkušnje in ugotovitve.

Refleksijo izpeljite s pomočjo naslednjih vprašanj:

1. Česa ste se naučili?
2. Kje vidite možnosti nadgradnje obstoječe lastne prakse z vidika zagotavljanja programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja?
3. Kakšno podporo bi pri tem potrebovali?

Na vprašanja najprej odgovori vsak posameznik zase, nato si posamezniki svoje zapise podelijo znotraj manjših skupin.

DAN 2

Predavanje 1

a) Uvodni pozdrav in dejavnost Razvrščanje imen

Cilj:

- medsebojno spoznavanje;
- dobro počutje vseh udeležencev;

Partnerji v projektu:

Izvedba:

Igralci stopijo na stole, ki so postavljeni v krogu, in se razvrstijo glede na prvo črko imen - po abecednem vrstnem redu - ne da bi stopili na tla. Igro lahko zakompliciramo. Spremenimo urejanje... npr. po datumih in omejimo komunikacijo... npr. govorjenje ni dovoljeno. Udeležence pozdravite ob pričetku drugega dneva usposabljanja in jih spodbudite k zastavljanju morebitnih vprašanj v povezavi z vsebinami, ki so bile obravnavane prvi dan ter na tak način izpeljite kratko refleksijo.

b) Seznajte s časovnico drugega dne usposabljanja.

Cilj: seznaiter udeležencev s časovnico usposabljanja.

Izvedba:

Preglejte cilje usposabljanja na temo *Programi za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja*. Cilji predstavljajo tisto, kar bodo udeleženci vedeli, čutili in bili sposobni narediti kot posledico usposabljanja.

Predavanje 1 (90 min)	Uvodni pozdrav in pregled časovnice drugega dne usposabljanja Teoretični vidiki vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka
Predavanje 2 (90 min)	Zagotavljanje različnih oblik vključevanja staršev iz jezikovno, kulturno drugačnih okolij
Predavanje 3 (90 min)	Smernice na področju vključevanja staršev iz jezikovno, kulturno, socialno-ekonomsko drugačnih okolij
Predavanje 4 (90 min)	Refleksija in mozaik pričakovanj

Partnerji v projektu:

c) Teoretični vidiki vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka

Cilji:

- udeleženci se seznanijo s teoretičnimi vidiki vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka;

Opis izvedbe aktivnosti:

Na podlagi v nadaljevanju podane vsebine izvedete predavanje o teoretičnih vidikih vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka

Številne raziskave po svetu (Desforges in Abouchaar, 2003; Harris in Chrispeels, 2006 v Harris in Goodall, 2008; Fan in Chen, 2001 v El Nokali et al., 2010) dokazujejo, da vključevanje staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka pomembno vpliva na učne rezultate otroka, ob tem pa številne raziskave poudarjajo, da vključenost staršev pomembno vpliva tudi na otrokovo vedenje (Rimm-Kaufman, Pianta, Cox in Bradley, 2003; Supplee, Shaw, Hailstones, & Hartman, 2004 v El Nokali et al., 2010). Eden od mednarodnih dokumentov (Michigan Department of Education, 2002), ki povzema raziskave s tega področja navaja naslednje učinke vključevanja staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka: boljši učni rezultati, rednejše obiskovanje pouka, višja stopnja motivacije, boljša samopodoba, manj nasilnega vedenja ter manj primerov uživanja drog in alkohola. Raziskava, ki sta jo izvedli Pate in Andrews (2006 v Tankersley et al., 2013: 44), je priskrbela prepričljive dokaze za to, da družine najbolj vplivajo na otrokove dosežke v instituciji in tudi sicer. Če institucije, družine in skupnost sodelujejo in podpirajo učenje, otroci dosegajo boljše rezultate, dlje ostajajo v procesu šolanja in so izobraževanju bolj naklonjeni (prav tam).

Vključevanje staršev v vzgojno-izobraževalni proces otroka obsega različne oblike participacije staršev, ki jih lahko razvrstimo v dve kategoriji: dejavnosti vključevanja na ravni vzgojno-

Partnerji v projektu:

izobraževalne ustanove in dejavnosti vključevanja na ravni doma (Murray et al., 2014). Dejavnosti na domu lahko npr. vključujejo pomoč pri pisanju domačih nalog, pomoč pri razumevanju navodil, pri organiziranju časa in prostora primerne za učenje doma, spodbujanju branja in ustvarjanju pozitivnega odnosa do knjig (Cotton in Reed Wikelund, 2001). Dejavnosti na ravni vzgojno-izobraževalne ustanove pa lahko npr. obsegajo udeležbo na roditeljskih sestankih, vključevanje staršev kot prostovoljcev v neposredne vzgojno-izobraževalne dejavnosti v oddelku, učinkovito komuniciranje s strokovnimi delavci, predvsem o otrokovem napredku, vključevanje v sprejemanje odločitev na ravni ustanove v povezavi z upravljanjem in vodenjem itd. (prav tam). Rezultati ene od raziskav (Harris in Goodall, 2008) na tem področju kažejo, da je z vidika obeh kategorij dejavnosti vključevanje staršev v proces otrokovega učenja v domačem okolju najbolj pomembno, saj v največji meri vpliva na otrokove učne rezultate.

Na splošno raziskave (Cotton in Reed Wikelund, 2001) kažejo, da aktivne oblike vključevanja staršev prinašajo večje učinke v primerjavi s pasivnimi oblikami vključevanja, ob tem pa so pasivne oblike vključevanja staršev kljub vsemu boljše kot če vključevanja ni. Če starši preberejo in podpišejo obvestilo strokovnega delavca oz. se udeležijo roditeljskega sestanka v vlogi poslušalca, se beležijo večji učinki, kot če tovrstnega vključevanja sploh ne bi bilo. Največji učinki pa se beležijo, če se starši aktivno vključujejo npr. v proces otrokovega učenja v domačem okolju oz. izvajanje otrokovih domačih obveznosti povezanih s šolo, v neposredno izobraževalno delo v oddelku itd. (prav tam).

Raziskave kažejo, da se učinki vključevanja staršev v izobraževalni proces njihovih otrok kažejo pri vseh otrocih, ne glede na njihovo starost, rasno oz. etnično pripadnost, socialno-ekonomski status družin (Mapp, 2004), ob tem pa nekatere raziskave poudarjajo (Qiuyun, 2003), da se ti učinki še močneje kažejo pri otrocih, ki prihajajo iz socialno-ekonomsko ogroženih okolij, kamor našem okolju zagotovo uvrščamo tudi romske otroke.

Partnerji v projektu:

Učinki vključevanja romskih staršev so se dokazali tudi na ravni Nacionalne evalvacijske študije o uspešnosti romskih učencev v osnovni šoli (Vonta et al., 2011), v okviru katere je bila na osnovi podatkov o povprečnih ocenah učencev in odgovorov učiteljev ter svetovalnih delavcev v šolah, v katere so vključeni romski učenci, ugotovljena povezanost med povprečnimi ocenami romskih učencev in udeležbo njihovih staršev v različnih oblikah sodelovanja s starši (na pogovornih urah, roditeljskih sestankih, v delavnicah za učence in starše, na predavanjih za starše). Čim bolj so starši romskih otrok vključeni v različne oblike sodelovanja, tem višje so povprečne ocene romskih učencev.

Vključevanje staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovih otrok je torej izjemnega pomena za vse otroke, ob tem pa nekatere raziskave kažejo (Graves Smith, 2006; OECD, 2012), da se starši, ki prihajajo iz socialno-ekonomsko ogroženih okolij, kamor se uvrščajo tudi romski starši, v manjši meri vključujejo v vzgojno-izobraževalni proces njihovih otrok. Mednarodne in nacionalne raziskave (Cotton in Reed Wikelund, 2001; Harris in Goodall, 2008; Vonta, 2013 v Vonta et al., 2013) kažejo, da so ti starši s strani strokovnih delavcev pogosto označeni kot brezbrizni, nezainteresirani za sodelovanje, težko dostopni ipd. Razloge za njihovo nevključenost oz. nižjo stopnjo vključenosti pa velja iskati v različnih dejavnikih kot so nepoznavanje uveljavljenih komunikacijskih kanalov na ravni ustanove oz. širše slike delovanja ustanove, jezikovne ovire, s katerimi se srečujejo starši zaradi nepoznavanja jezika večinskega prebivalstva, občutki nelagodja, zadrega zaradi nizke stopnje izobraženosti, pomanjkanje energije zaradi okoliščin, v katerih živijo ipd. (Cotton in Reed Wikelund, 2001). Z vidika romskih staršev lahko razloge iščemo tudi v njihovih lastnih slabih izkušnjah z vzgojno-izobraževalno ustanovo, saj so se v večini primerov srečevali s težavami in neuspehom pri učenju, z jezikovnimi in kulturnimi razlikami, z nerazumevanjem njihovih individualnih potreb med učenjem, posmehovanjem zaradi predsodkov in stereotipov drugih otrok, staršev in učiteljev ipd. (Vonta, 2013 v Vonta et. al, 2013). Temu se lahko pridruži še razmeroma nizka stopnja zaupanja v lastne zmožnosti dejavne vključenosti in sodelovanja s strokovnimi delavci na ravni vzgojno-izobraževalnih ustanov. Nenazadnje pa so v vsakodnevem življenju romske

Partnerji v projektu:

družine obremenjene z zelo osnovnimi eksistenčnimi vprašanji, ki jih v danem trenutku vidijo kot najpomembnejše za svoj obstoj. V tej luči je zato potreba po njihovem vključevanju v vzgojno-izobraževalni proces otrok lahko zelo oddaljena (prav tam).

Ker se starši močno razlikujejo glede na pripravljenost, zmožnost, razpoložljivost vključevanja, mora vzgojno-izobraževalna ustanova zagotavljati najrazličnejše možnosti vključevanja staršev v vzgojno-izobraževalni proces (Tankersley et al., 2013). V okviru že omenjene nacionalne evalvacijske študije (Vonta et al., 2001), je bilo ugotovljeno, da se v šolah, ki so bile vključene v raziskavo, izvajajo predvsem tradicionalnejše oblike sodelovanja s starši, pri tem pa nekateri celo poudarjajo, da v primeru sodelovanja z romskimi starši ne delajo nobenih razlik z namenom uresničevanja načela enakosti v vzgoji in izobraževanju, vendar v resnici prav zaradi nediferenciranih pristopov k sodelovanju s starši prihaja v praksi do še večjih razlik (Vonta, 2013 v Vonta et al., 2013). Neprilagajanje oblik sodelovanja s starši njihovim potrebam, interesom in možnostim je lahko eden od razlogov za nemotiviranost oziroma nezainteresiranost romskih staršev za udeležbo pri teh dejavnostih. Le nekaj manj kot četrтина šol je med oblikami sodelovanja s starši navedla tudi pristope, ki iščejo stik s ciljno skupino zunaj ustaljenih okvirov, zunaj ustanove, na manj formalen način, s pristopom, ki ga poznamo kot t. i. »reaching out approach« (prav tam). Pristop temelji na predpostavki, da ustanova vidi pomen in nujnost v povezovanju z ključnimi akterji in v ta namen ustvarja priložnosti za medsebojno povezovanje z različnimi oblikami sodelovanja.

Eden od avtorjev raziskav s področja vključevanja staršev v vzgojno-izobraževalni proces otrok (Harris in Goodall, 2008) poudarja, da je potrebno vse starše obravnavati kot sestavni del vzgojno-izobraževalnega procesa in da morajo vsi starši vedeti, da so pomembni, saj je njihovo vključevanje v vzgojno-izobraževalni proces njihovih otrok izjemnega pomena. V tem oziru je ključnega pomena, da vzgojno-izobraževalne ustanove uvrstijo vključevanje staršev v vzgojo in izobraževanje njihovih otrok med osrednja prioriteta področja delovanja in nudijo ustrezno podporo vsem staršem, s posebnim oziromom na doseganju staršev, ki se vključujejo v manjši

Partnerji v projektu:

meri oz. niso vključeni. Posebno pozornost je potrebno usmerjati v spodbujanje dejavnosti vključevanja staršev v proces otrokovega učenja v domačem okolju, vključno z zagotavljanjem ustrezne podpore staršem za tovrstno vključevanje. Slovenija je tudi kot podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah (1989 v Vonta, 2013 v Vonta et al., 2013) zavezana k oblikovanju politik in programov, ki upoštevajo dejstvo, da so starši prvi in najpomembnejši vzgojitelji svojih otrok in da je njihova primarna obveznost skrb za nego, vzgojo in razvoj ter izobraževanje otrok (Vonta, 2013 v Vonta et al., 2013). Prav ta pravica zavezuje ustanove, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem, da oblikujejo programe, ki omogočajo dejavno vključevanje vseh staršev in razvoj partnerstva z njimi ter staršem nudijo ustrezno podporo pri vzgoji, negi in skrbi za otroke (prav tam). Raziskave (Sylva et al. 2004) ob tem še poudarjajo, da so učinki močnejši, čim prej se starši vključijo v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka in v tej luči imajo vrtci izjemno pomembno vlogo.

Predavanje 2

a) Identifikacija obstoječih oblik vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka oz. staršev iz jezikovno, kulturno drugačnih okolij

Cilj: udeleženci identificirajo obstoječe oblike vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka oz. staršev iz jezikovno, kulturno drugačnih okolij

Potreben material: papir, pisala.

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležence razdelite v majhne skupine, v okviru katerih razmišljajo o naslednjih vprašanjih:

1. Identifikacije obstoječe oblike vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka oz. staršev iz jezikovno, kulturno drugačnih okolij.

Partnerji v projektu:

2. Kako te oblike odgovarjajo potrebam, zmožnostim, interesom staršev, ki prihajajo iz jezikovno, kulturno drugačnih okolij? Svoje odgovore zapišejo na list papirja in jih predstavijo celotni skupini.

b) Zagotavljanje različnih oblik vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka

Cilj: udeleženci skozi praktične primere spoznajo različne oblike vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka

Opis izvedbe aktivnosti:

Na podlagi v nadaljevanju podane vsebine udeležencem skozi praktične primere predstavite različne oblike vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces njihovega otroka

Starši se močno razlikujejo glede na pripravljenost, zmožnost, razpoložljivost vključevanja, zato mora vzgojno-izobraževalna ustanova zagotavljati najrazličnejše možnosti vključevanja staršev v VIZ proces (Tankersley et al., 2013). V šolah še vedno prevladujejo predvsem tradicionalnejše oblike sodelovanja s starši nekateri celo poudarjajo, da v primeru sodelovanja z romskimi starši ne delajo nobenih razlik z namenom uresničevanja načela enakosti v VIZ. Prav zaradi nediferenciranih pristopov prihaja v praksi do še večjih razlik (Vonta et al., 2013).

Neprilagajanje oblik sodelovanja potrebam, interesom in možnostim staršev je eden od razlogov za nemotiviranost oz. nezainteresiranost staršev za sodelovanje.

Vzgojitelj si mora prizadeva spoznati življenjske pogoje posameznih družin in namesto da bi razvijal omejene modele sodelovanja družin, išče različne načine vključevanja, da lahko vsaka družina prispeva k otrokovemu učenju in razvoju.

Partnerji v projektu:

V nadaljevanju je predstavljenih nekaj primerov dejavnosti na področju vključevanja romskih staršev v vzgojno-izobraževalni proces otroka, ki so bile izvedene pod okriljem strokovnih delavk enega od vrtcev, ki si prizadevajo k višji stopnji vključenosti romskih otrok in njihovih v predšolske programe.

Primer dejavnosti 1

Naziv izvedene dejavnosti	Rad se gibam
Utemeljitev	Z delavnico smo vzpostavile zaupanje, komunikacijo in krepile starševske kompetence.
Trajanje dejavnosti	Eno uro.
Cilji dejavnosti	• Druženje, medsebojno spoznavanje, krepitev zaupanja • Sproščeno izvajanje naravnih oblik gibanja in razvijanje prstnih spretnosti pri otroku • Starš skupaj z otrokom raziskuje, spozna ter se igra z otrokom • Dejavnosti lahko starši z otrokom poizkusijo tudi doma • Cilj gibalne dejavnosti je da se starš vključi v samo gibanje, pomaga otroku ter s tem poskrbi za otrokovo in svoje zdravje
Potrebni materiali	Pripomočki za postavitve poligona (obroči, tunel, blazine, baloni, žoge, tobogan), posode za poizkuse, voda, detergent, olje, kavne žličke, mivka, posoda z materialom (riž, makaroni, kamenčki).
Opis izvedbe dejavnosti po korakih in	• Dopoldne pred izvedbo delavnice smo

Partnerji v projektu:

vloga izvajalcev dejavnosti	družine obiskale na njihovem domu in jim povedale, s kakšnim namenom smo prišle. Izročile smo jim vabilo, zapisano v romskem in slovenskem jeziku ter jih hkrati še ustno povabile na delavnico. • Staršem smo za dobrodošlico skuhale kavo, ob čemur je stekel sporoščen pogovor. • Predhodno smo pripravile materiale in kotičke z dejavnostmi. Ko so starši prišli, smo jim pokazale in povedale kaj bomo delali. Nato so se starši sami odločili katero dejavnosti bodo skupaj z otrokom najprej izvedli in katera bo naslednja. • Pripravile smo naslednje kotičke: I. POLIGON: Plazenje skozi tobogan, kotaljenje žoge, spust po toboganu, odbijanje balonov, skakanje med obroči. II. POSKUSI S KAPLJEVINAMI (za otroke od 3 do 6 let): Starši in otroci so mešali različne tekočine, jim dodajali različne materiale, barvo in druge tekočine (olje, detergent, barvo) ter ugotavljali kaj se zgodi. Pretakali so tekočine iz večje posode v manjšo in obratno ter pri tem ugotavljali koliko manjših posod lahko napolnimo iz ene večje. III. SENZOMOTORIČNI KOTIČEK (za otroke od 0 do 3 let): V tem kotičku so spoznavali
------------------------------------	--

Partnerji v projektu:

	različne materiale (riž, makarone, kamenčke), jih otipavali, polnili v različno velike posode z žličkami ali pa so kamne in makarone razvrščali v steklenice, kozarce. • V vsakem od kotičkov so strokovni delavci spodbujali starše k vključevanju v posamezne dejavnosti ter skrbeli za dobro počutje, sproščenost in sprejetost staršev ter otrok.
--	--

Primer dejavnosti 2

Naziv izvedene dejavnosti	Pust
Utemeljitev	Starše smo vključile v neposredni vzgojno-izobraževalni proces, kjer so prevzeli aktivno vlogo pri izvedbi aktivnosti.
Trajanje dejavnosti	Ena ura.
Opredelitev ciljev	Otrok in starš imata možnost razvijati sposobnosti vzpostavljanja, vzdrževanja in uživanja v prijateljskih odnosih z drugimi otroki in odraslimi osebami. Z delavnico smo želele tudi staršem pokazati in jih spodbuditi, da lahko sami z otrokom doma ustvarjajo in izdelajo pustno masko za otroka, ob tem pa jim še pokazati, kako se spečejo miške, da bodo lahko pogostili maskare, ko jih bodo obiskale.
Potrebni materiali	Igrače za otroke do 3. leta starosti, barve za poslikavo obraza, sestavine za peko mišk, barvni papir, lepilo in škarje, barvice in liste, na katerih so

Partnerji v projektu:

	fotokopirane pustne šeme, plastične slamice.
Opis izvedbe dejavnosti po korakih in vloga izvajalcev dejavnosti	- Izdelale smo vabila v romskem in slovenskem jeziku. - Dan pred izvedbo delavnice smo družine obiskale na njihovem domu in jim povedale s kakšnim namenom smo prišle. Izročile smo jim vabilo ter jih hkrati še ustno povabile, da se naj nama pridružijo naslednji dan. - Staršem smo za dobrodošlico skuhale kavo, ob čemur je stekel sporoščen pogovor. - Predhodno smo pripravile materiale in kotičke z dejavnostmi. Ko so starši prišli, smo jim predstavile, kaj bomo delali. Nato so se starši sami odločili katero dejavnosti bodo skupaj z otrokom najprej izvedli in katera bo naslednja. - Pripravile smo naslednje kotičke: - Kotiček 1: Poslikava obraza. Pripravili smo slike poslikav, ki so si jih otroci skupaj s starši ogledali in se nato na podlagi dogovora odločili kaj in kako naj jim narišemo na obraz. - Kotiček 2: Peka »mišk«. Strokovna delavka je s starši pripravila testo za miške. Miške so starši pekli sami in jih na koncu posuli s sladkorjem.

Partnerji v projektu:

	III. Kotiček 3: Izdelava mask in barvanje pustnih šem. Staršem smo pripravile modele mask, med katerimi so izbrali eno, ki so jo sami obrisali in jo nato skupaj z otrokom obrezali in pobarvali. IV. Kotiček za otroke od 0 do 3 let: Didaktične igrače (zvočne igrače, vstavljanje likov, igrače, ki jih otrok vleče, igrače, ki se na pritisk odprejo). Strokovni delvci so v vsakem od kotičkov starše spodbujali k vključevanju v dejavnosti in jih podpirali pri izvajanju dejavnosti z otrokom. Ob zaključku srečanja, so mame obljubile, da bodo miške spekle tudi doma, mi pa jih bomo na pustni torek prišli poskusiti našemljeni v maskare. In tako se je tudi zgodilo.
--	--

Primer dejavnosti 3

Naziv izvedene dejavnosti	Šola za starše
Utemeljitev	S starši smo se pogovarjali o izzivih starševstva in jih podprle v starševski vlogi pri vzgoji otrok.
Trajanje dejavnosti	Ena ura.

Partnerji v projektu:

Opredelitev ciljev	• Strašem predstaviti pomen izobraževanja oz. vključitve njihovih otrok v osnovno šolo ter postopek vpisa v šolo. • Starše spodbuditi k medsebojni komunikaciji. • Starše spodbuditi k aktivni aprticipaciji.
Potrebni materiali	Beli listi, flomastri in igrala pred vrtcem.
Opis izvedbe dejavnosti po korakih	• S strokovnimi delavkami iz osnovne šole smo se dogovorile o izvedbi Šole za starše. • Dan pred izvedbo delavnice smo družine obiskale na njihovem domu in jim povedale, s kakšnim namenom smo prišle. Izročile smo jim vabilo, zapisano v romskem in slovenskem jeziku, ter jih hkrati še ustno povabile, da se naj nama pridružijo naslednji dan. • Staršem smo za dobrodošlico skuhale kavo, ob čemur je stekel sproščen pogovor. • Prvi del Šole za starše je potekal v obliki delavnice, kjer so bili starši aktivni udeleženci. Delavnico sta vodili strokovni delavki iz osnovne šole. Starše sta motivirali, da najprej povedo, kaj si želijo za svojega otroka in nato naštejejo pozitivne lastnosti otroka. Pogovor sta zaključili s spodbudo, da razmislijo in povedo, kako izobrazba vpliva na otroka, na družino in na naseleje.

Partnerji v projektu:

	• V drugem delu sta strokovni delavki predstavili postopek vpisa v šolo, čas in kraj vpisa, in kdo jim bo prinesel obvestilo o vpisu. Ob tem sta staršem odgovarjali na vsa vprašanja, ki so se jim ob tem porajala (ali bo otrok šolo obiskoval že v septembru, kljub temu, da še ne bo star šest let; v katerih primerih lahko odlagajo šolanje ipd.) • Strokovni delavci vrtca so ves čas starše spodbujali k aktivni participaciji (k zastavljanju vprašanj, izražanju njihovih mnenj idr.).
--	--

Predavanje 3

a) Izzivi na področju vključevanja romskih staršev v vzgojo in izobraževanje njihovih otrok

Cilj: udeleženci identificirajo izzivi na področju vključevanja romskih staršev v vzgojo in izobraževanje njihovih otrok

Potreben material: papir, pisala.

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležence razdelite v majhne skupine, v okviru katerih razmišljajo o naslednjih vprašanjih:

1.

Partnerji v projektu:

2. S kakšnimi izzivi se srečujete na področju vključevanja romskih staršev v vzgojo in izobraževanje njihovih otrok?

3. Kakšne so možnosti za nadgradnjo obstoječe prakse z vidika identificiranih izzivov?

Svoje odgovore zapišejo na list papirja in jih predstavijo celotni skupini.

b) *Smernice za uspešno izvajanje dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše*

Cilj: udeleženci spoznajo učinkovite smernice za implementacijo dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše.

Opis izvedbe aktivnosti:

Na podlagi v nadaljevanju podane vsebine predstavite Smernice za delovanje na področju vključevanja romskih staršev v vzgojo in izobraževanje njihovih otrok

Smernice za delovanje na področju vključevanja romskih staršev v vzgojo in izobraževanje njihovih otrok:

- Na ravni vzgojno-izobraževalnih ustanov je izjemnega pomena krepiti zavedanje strokovnih delavcev o pomenu zgodnjega vključevanja staršev v vzgojo in izobraževanje njihovih otrok, še posebej z vidika romskih otrok.
- Vzgojno-izobraževalna ustanova mora zagotavljati kontinuirano in sistematičen vključevanje romskih in drugih staršev v vzgojo in izobraževanje njihovih otrok, s posebnim ozirom na nudenju ustrezne podpore pri vzgoji, negi in skrbi za otroke.
- Posebno pozornost je potrebno namenjati spodbujanju vključevanja romskih staršev v vzgojo in izobraževanje njihovih otrok, saj se romski starši in drugi starši, ki prihajajo iz socialno-ekonomsko ogroženih okolij, vključujejo v manjši meri.
-

Partnerji v projektu:

- Prizadevanja na tej ravni morajo temeljiti na predpostavki, da ustanova vidi pomen in nujnost v povezovanju s starši in ustvarja priložnosti za medsebojno povezovanje - ustanova je tista, ki se približa posameznikom in ne pričakuje, da bodo to storili oni.
- Zagotavljati je potrebno različne oblike vključevanja staršev, saj se starši zelo razlikujejo glede na pripravljenost, zmožnost in razpoložljivost; z vidika romskih staršev je še posebej pomemben pristop, ko se išče stik s ciljno skupino zunaj ustanove, na manj formalen način.
- Posebej skrbno velja analizirati morebitne razloge, ki ovirajo proces vključevanja romskih staršev v vzgojo in izobraževanje njihovih otrok (jezikovne ovire, nizka stopnja zaupanja v lastne zmožnosti dejavne vključenosti ipd.) in jih ustrezno upoštevati pri načrtovanju vključevanja staršev.
- Vzpostavljanje oz. krepitev zaupanja med romskimi starši in strokovnimi delavci predstavlja temeljni pogoj za pripravljenost staršev na sodelovanje. Z doslednim pridobivanjem in upoštevanjem mnenj, idej, potreb in pričakovanj staršev v zvezi z vzgojo in izobraževanjem njihovih otrok, lahko vplivamo na oblikovanje njihovega zaupanja.
- Posebno pozornost bi veljalo nameniti vzpostavitvi mehanizmov, ki bi vplivali na to, da bi se povečal delež očetov, ki bi se vključevali v tovrstne dejavnosti kot npr. načrtovanje vsebin, ki bi pritegnile očete, povečanje deleža moških izvajalcev, po možnosti Romov.
- Vključevanje predstavnikov romske skupnosti kot izvajalcev različnih oblik vključevanja staršev oz. kot strokovne delavce vzgojno-izobraževalnega dela, je izjemnega pomena z vidika lažjega vzpostavljanja stika, zaupanja, premagovanja jezikovnih ovir ipd.
- Na ravni načrtovanja pristopov, vsebin in izvajanju različnih oblik vključevanja staršev, s posebnim ozirom na krepitev starševskih kompetenc, je pomembno, da se vzgojno-izobraževalna ustanova poveže s predstavniki ključnih ustanov v lokalnem okolju, ki jih lahko pri tem podprejo.

Partnerji v projektu:

Predavanje 4

a) Izdelava akcijskega načrta

Cilj: Izdelava akcijskega načrta implementacije Gradiva za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja v prakso

Potreben material: tabela 1

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležencem razdelite list s spodnjo tabelo, s pomočjo katere izdelajo akcijski načrt profesionalnega razvoja na področju zagotavljanja programov za opolnomočenje romskih družin pri vzgojnem delu in spodbujanju otrokovega razvoja

Tabela 1

CILJ	STRATEGIJE	VIRI / POMOČ	ROK	REFLEKSIJA
				Kaj mi je uspelo? Kaj še ostaja izziv? Kaj bi še želel/-a preizkusiti?

Partnerji v projektu:

b) Refleksija in mozaik pričakovanj**Cilji:**

- ugotoviti, ali so se pričakovanja udeležencev, ki so jih navedli v začetku usposabljanja, uresničila;
- udeležence spodbuditi k refleksiji izvedenega usposabljanja.

Potreben material: papir, pisala, flipchart »Mozaik pričakovanj«.

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležence pozovite k refleksiji podanih vsebin v okviru usposabljanja s postavljanjem naslednjih vprašanj, ki so zapisana na vidnem mestu:

- Kaj vam je bilo všeč in zakaj?
- Kaj vam ni bilo všeč oz. kaj ste pogrešali in kako bi to spremenili?
- Kaj boste prenesli v prakso?

Udeleženci refleksijo najprej izpeljejo individualno (svoja razmišljanja zapišejo na list papirja), nato svoje zaključke predstavijo celotni skupini.

Refleksijo zaključite z zaključkom začetne aktivnosti »Mozaik pričakovanj«. Skupaj z udeleženci preglejte njihove zapise in na podlagi prej izvedene refleksije ugotovite, katera pričakovanja so oz. niso bila izpolnjena, morebitne razloge za to ter katere vsebine, ki v okviru tega usposabljanja niso bile obravnavane, lahko prenesete na druga srečanja.

Partnerji v projektu: